

3.4. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол

3.4.1. Сортоизпитване

През 2001 г. данните на Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за отделните видове сортоизпитване, е както следва:

- Официално държавно сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност (РХС) с цел вписване в Списък В на Официалната сортова листа. В опити за РХС са заложени 476 сорта, по сключени договори с български и чужди заявители, заедно с 621 стандартни сорта. За периода – м. I-VI 2002 г. са обработени данните от сортоизпитването за РХС на 350 хибрида царевица и 140 хибрида слънчоглед за двегодишен период.
- Официално държавно сортоизпитване за биологични и стопански качества (БСК) с цел вписване в Списък А на Официалната сортова листа. По договори за държавно сортоизпитване са заложени в конкурсни сортови опити за БСК 520 сорта полски култури, 46 зеленчукови и 11 сорта трайни култури. Признати за вписване в списък А на Официалната сортова листа 73 сорта, от които 57 чужди и 16 български.

3.4.2. Апробация и семеконтрол

В териториалните звена по апробация и семеконтрол през 2001 г. са апробирани общо 33 288 ха семепроизводни посеви от полски и зеленчукови култури.

В сравнение с 2000 г. количеството на произведения посадъчен материал по групи култури, с изключение на декоративните рози е увеличено значително. Обемът на апробираните площи със семена от категория Супер елит е намалял с 4%, а при категория Елит има увеличение от 30%.

През 2001 г. са окачествени 412 хил. броя овощен посадъчен материал, 1 682 хил. броя семенни и вегетативни подложки, 1 874 хил. броя декоративни рози – в т.ч. 1 863 хил. броя за износ, 2 832 хил. броя посадъчен материал от етерично-маслени култури и 1 261 хил. броя ягодоплодни.

3.5. Растителна защита, фитосанитарен контрол, продукти за растителна защита и агрохимия

3.5.1. Растителна защита

В областта на прогнозата, Националната служба за растителна защита (НСРЗ) извършва системни наблюдения за появата, развитието, плътността, степента на нападение и разпространението на 184 икономически важни болести, неприятели и плевели по земеделските култури, в т. ч.:

- Многогоди неприятели – 18 вида;
- Болести и неприятели по житните култури – 25 вида;
- Болести и неприятели по бобовите култури – 14 вида
- Болести и неприятели по техническите, маслодайните и етерично-маслените растения – 28 вида
- Болести и неприятели по зеленчуковите култури – 24 вида
- Болести и неприятели по овощните култури – 49 вида
- Болести и неприятели по лозата и ягодоплодните култури – 26 вида

НСРЗ ежесечно издава бюлетин за очакваната поява и развитието на неприятелите и болестите и начините и средствата за борба с тях. Регионалните служби за растителна защита (РСРЗ) издават бюлетини ежеседмично през вегетационни период (март - октомври) В тези бюлетини се дава синтезирано фитосанитарната обстановка във района, сигнализируют се сроковете за обследване на посевите и трайните насаждения, както и сроковете и средствата за борба с болестите, неприятелите и плевелите, съобразно праговете на икономическа вредност.

Таблица II.76

Заплевелени площи от пшеница и ечемик хил.ха

Година	С житни плевели	С широколистни плевели, устойчиви на хормоноподобни хербициди
2000 г.	300	499
2001 г.	382,3	493

2002 г.	388,4	630,4
---------	-------	-------

Източник: НСРЗ към МЗГ

Причина за заплевеляването е използването на недостатъчно чист посевен материал, приложение на хербициди, несъобразени с видовия състав на плевелите и липсата на сеитбообръщение. Запазва се тенденцията на разширяване ареала на заплевеленост със житни, коренищни, кореноиздънкови и устойчиви на хормоноподобни хербициди плевели. Неизменна остава практиката в повечето зърнопроизводителни райони да се работи основно с хербициди на база 2,4-Д и МЦПА, поради по-ниската им цена

Таблица II.77

Третиранни площи от пшеница и ечемик срещу плевели

Година	Третиранни площи (хил.ха)
2000	687,05
2001	819,48
2002	1019,22

Източник: НСРЗ към МЗГ

И през 2002 г. бяха проведени мащабни операции за борба със скакалците /*преобладаващи видове - марокански и италиански*/. За разлика от предходните 2 години, през настоящата, освен в районите на Кърджали, Благоевград, Хасково, Кюстендил, Пазарджик, Смолян и Пловдив, на отделни площи в по-висока плътност скакалци се появиха и в района на Враца /Долни Вадим – община Оряхово/. Един от аспектите на стратегията за борба в регионите с каламитетно размножаване на скакалците е локализирането им в необработваемите площи, ливадите и пасищата и недопускане на поражение по земеделските култури.

Борбата срещу скакалците по години е както следва:

2001 година:

- Третиранни площи: 15 584 ха.
- Райони на третиране: области Кърджали, Благоевград, Кюстендил, Смолян.
- Общо изразходвани средства: 838 хил. лв.

2002 година:

- Третиранни площи: 11 600 ха.
- Райони на третиране: Кърджали, Благоевград, Хасково, Пазарджик, Кюстендил, Смолян и Пловдив.
- Общо изразходвани средства: 470 хил. лв.

Като се направи сравнение е видно, че през 2001 г. са изразходвани 53,8 лв /ха, а през 2002 г. – 40,5 лв/ха, или разходът на хектар третирана площ е с 13,3 лв /ха по- малко през 2002 г. Това се дължи на по-точното определяне на момента за започване на борбата, създадената по-добра организация на провеждането ѝ, както и прилагането на продукта за растителна защита Димилин, които има нов механизъм на действие, различен от досега прилаганите, с което се постигна по-добър ефект и не бяха допуснати повреди с икономическо значение по земеделските култури.

По предварителни данни на Регионалните служби за растителна защита през 2003 г. може се очаква нападение на площ до 12 000 ха.

Срещу икономически най-важните болестите по лозата – *маната (пероноспора) и брашнестата мана (оидиум)* наблюденията на специалистите от РСРЗ показват, че борба се води редовно на 77,0 хил.ха за 2001 г. и на 71,9 хил.ха за 2002 г. *Ексориозата* е сравнително по-ново заболяване по лозата за нашата страна, затова земеделските производители все още пропускат оптималните срокове за борба, въпреки сигналите на РСРЗ. През 2001 г. нападение е установено на площ от 8,03 хил.ха, а през 2002 г. на 5,77 хил. ха в районите: Сливен, Видин, Плевен, Пазарджик, Бургас, Пловдив, Враца и Стара Загора. От основните неприятелите по лозата най-голямо разпространение е установено от *шареният гроздов молец* на 10,7 хил.ха за 2001 г. и 8,9 хил. ха за 2002 г. Райони със силно нападение са: Пловдив, Благоевград, Сливен, Пазарджик и Ямбол.

Лозова щитовка продължава да разширява своя ареал на разпространение, като основен източник си остават старите, изоставени лозя. Общо нападнатите площи за 2001 г. са 11,1 хил.ха, през 2002 г. - 11,34 хил.ха, като най-много са нападнатите площи в районите на Пловдив, Сливен, Ямбол, Плевен и Хасково.

3.5.2. Фитосанитарен контрол

Фитосанитарният контрол в страната се осъществява на базата на Международната конвенция за растителна защита, подписана в Рим през 1951 г., а в национален мащаб тази дейност е регламентирана от Закона за защита на растенията и Наредба №1 за фитосанитарен контрол от 1998 г. През 2001 г. беше извършен сериозен напредък в областта на хармонизиране на законодателството с това на ЕС, изготвени са и са приети следните важни наредби:

- Наредба № 11 за борба с бактериалното кафяво гниене по картофите, причинявано от бактерията *Ralstonia solanacearum*, въвеждаща Директива 98/57/ЕО;
- Наредба № 19 за борба с пръстеновидното гниене по картофите причинявано от бактерията *Clavibacter michiganensis*, съответстваща на Директива 93/85/ЕИО;
- Наредба № 20 за борба срещу рака по картофите причиняван от гъбата *Synchytrium endobioticum*, отговаряща напълно на Директива 69/464/ЕИО;
- Наредба № 38 за борба срещу листозавивачките по карамфила, въвеждаща Директива 74/647 ЕИО;
- Наредба № 39 за борба срещу картофените цистообразуващи нематоди, съответстваща на Директива 69/465/ЕИО;
- Наредба № 1 за условията при които вредители, растения, растителни и др. продукти могат да се използват за научно изследователски цели и селекция, въвеждаща Директива 95/44/ЕИО.

В началото на 2000 г. в съответствие с хармонизираното с ЕС законодателство и на базата на утвърдена от ген. директор на НСРЗ Инструкция, в работата у нас беше въведен фитосанитарния паспорт, който е основният документ за движение на растителни стоки в ЕС, през 2001 г. са издадени 17 000 паспорта, а през 2000 г., 15 944.

Таблица II.78 Прегледани растителни стоки внос на ГПКР

Година	Брой партии	Хиляди тона	Хиляди броя	Куб.метра
2001 г	23 167	500	23 498	135 943
6 м. - 2002 г.	15 102	407	12 136	28 377

Източник: НСРЗ към МЗГ

При извършения контрол е констатирана зараза от карантинни вредители, което е наложило прилагане на специфични мерки, а именно : 13 върнати партии за наличие на карантинни вредители и нередовни документи, 12 партии конфискувани и унищожени.

Проверени транзитни транспортни единици, натоварени с растения и растителни продукти, както следва: през 2001 г. – 40,8 хил. броя, през първото шестмесечие на 2002 г. – 19,0 хил.броя.

Таблица II.79

Прегледани растителни стоки износ на ГПКР

Година	Прегледани растителни стоки износ на ГПКР			
	брой партии	хил.тона	хиляди броя	куб. м.
2001	41 936	1 202	3 414	1 254 267
06.2002	19 072	724	3989	548 986

Източник: НСРЗ към МЗГ

Таблица II.80

Прегледани партии за износ и издадени сертификати
за реекспорт
брой

Година	Прегледани	Издадени	Издадени
--------	------------	----------	----------

	партиди	сертификати за износ	сертификати за реекспорт
2001	55 795	46 332	987
06.2002	22 603	21 685	515

Източник: НСРЗ към МЗГ

През първото полугодие на 2002 г. са издадени 6 076 удостоверения за внос и 5 594 фитосанитарни паспорта.

3.5.3. Продукти за растителна защита

През 2001 г. е проведено биологично изпитване за ефикасност на заявени от фирми-производителки продукти за растителна защита на нова, непозната активна база, като 10 от тях получиха разрешение за ползване в страната. Проведени са изпитвания на продукти на стара, позната активна база и 79 броя получиха разрешение. С увеличаване броя на разрешените продукти за растителна защита се дава възможност на селскостопанските производители да защитят растителната си продукция от болести, неприятели и плевели, а с качествената оценка да се спази основното изискване те да са безопасни за хората, животните и опазване на околната среда.

3.5.4. Агрохимия и торене

Таблица II.81

Употребени минерални торове 1998-30.06.2002г. тона

Година	Общо	кг/ха	N	кг/ха	P ₂ O ₅	кг/ха	K ₂ O	кг/ха
1998	113146	24,11	97497	20,77	8900	1,89	6749	1,44
1999	156344	33,31	140269	29,88	10376	2,21	5699	1,21
2000	163569	34,85	144928	30,88	16104	3,43	2537	0,54
2001	178734	38,06	167962	35,77	8474	1,81	2298	0,49
30.06.02	115709		108351		5363		1995	

Източник: НСРЗ към МЗГ

Повишението на употребените количества минерални торове на хектар е за сметка на азотните торове. При оптимално съотношение N:P:K = 1:0,8:0,4, през 2001 г. то е 1:0,05:0,01, т.е. за тези количества азот, количеството на употребения фосфор е около 16 пъти по-малко, а на калия - 40 пъти. За последните години, това е най-неблагоприятното съотношение между хранителните елементи. Небалансираното торене, със значителен превес на азота и с всички отрицателни последици, произтичащи от това се налага като практика в страната.

Балансът на хранителните елементи продължава да е отрицателен за фосфора и калия. Само за реколтната 2001/2002 г. са изнесени необратимо 56 хил. тона P₂O₅ и 164 хил. тона K₂O.

За култури, реколта 2001/2002 г. с азотни торове са наторени 1 468 хил.ха, с фосфорни – 92,1 хил.ха и с калиеви – 22 хил.ха.

Таблица II.82

Торене на основните култури реколта 2001/2002 година

Култура	Азот		P ₂ O ₅		K ₂ O	
	% от засятата площ	кг/ха	% от засятата площ	кг/ха	% от засятата площ	кг/ха
пшеница	77,7	86,0	3,4	79,0	0,08	99,0
ечемик	65,5	76,0	3,0	61,0	0,0	0,0
царевица	27,2	83,0	1,4	79,0	1,15	59,0
слънчоглед	27,9	69,0	4,1	108,0	0,53	67,0
картофи	39,0	121,0	11,1	96,0	18,0	109,0
тютюн	44,5	43,0	0,0	0,0	2,9	70,0
трайни нас.	5,6	85,0	2,6	70,0	0,5	101,0
зеленчуци	10,3	136,0	0,02	96,0	1,5	87,0

Източник: НСРЗ към МЗГ